

1

Įminkite mįslę: Geltonas žaltys ant kaklo apšivyniojęs. Kas tai? Atsakymą užrašykite.

Kiekviena tauta, gyvenanti prie Baltijos jūros, gintarą laiko nacionaliniu turtu ir juo didžiuojasi. Gintarą branginame ir juo didžiuojamės ir mes – lietuviai. Ar žinote, kaip ir kada jis susidarė, kiek daug jis gali mums papasakoti apie mūsų tautos istoriją, papročius, gyvenimo būdą.

2

Perskaitykite teksto ištraukas apie gintarą ir atlikite užduotis.

(1) <...> Kiekviena tauta, gyvenanti Baltijos pajūryje, gintarą laiko nacionaliniu turtu, savo kraštą vadina „gintaro kraštu“. Gintaro santykio su žmogumi istorija – tai Baltijos kraštų kultūros istorijos dalis. Gintaras yra įaugęs į tautų kultūrą, meną ir buitį. Apie gintaro paplitimą ir Baltijos jūros pakrantėse gyvenusių žmonių pagarbą jam rodo 6000 metų senumo tradicijos. Iš pradžių jas kūrė senieji Baltijos krantų gyventojai, o nuo 2000–1800 m. pr. m. e. – mūsų senėviai baltai. Kaip rodo archeologiniai tyrimai, gintaras lydėjo lietuvių protėvius baltus nuo gimimo iki mirties. Poetas Eduardas Mieželaitis savo kūryboje vaizdingai pastebi: „Mes – baltai ir mūsų gyslomis teka gintaras...“ Kai Baltijos pakrantėse senovės lietuviai rado pirmuosius gintarėlius, nagingi meistrai netrukus pavertė juos gražiais papuošalais, amuletais. Bandant įminti paslaptinęsavybes, gintaras buvo siejamas su magija, naudojamas pagoniškosiose apeigose. Padėtas ant altoriaus jis sustiprindavęs bet kokius kerus. Atliekamuose ritualuose buvo aukojamos gintaro dulkės, kurias metant į laužą mintyse linkima ko nors gero ar išsakomi slapčiausi norai. Iš padavimų ir mitų matyti, kad prūsai ir žemaičiai naudojo

gintarą smilkalams. Kitados lietuvių gentys mirusįjį smilkydavo, kad jo vėlę apsaugotų nuo piktųjų dvasių ir jis laimingai nukeliautų pas gerąsias dvasias. Gimusįjį smilkydavo, kad šis gerai augtų ir būtų sveikas, jaunavedžius – kad laimingai gyventų ir būtų vaisingi, vykstančius į karą ar medžioklę – kad grįžtų sveiki ir su geru laimikiu. <...>

(2) Brangintinas gintaras ir mums, gyvenantiems XXI amžiuje, kaip mūsų tautos istorinio, etnografinio ir kultūrinio pažinimo šaltinis. Mokslas pamažu įminė šio žavingo mineralo paslaptis. Baltijos gintaras – tai sustingę spygliuočių sakai, tekęję iš medžių prieš 50 milijonų metų. Šliaužiant sakams susimaišydavo ir susipindavo įvairių spalvų srovės, todėl gintaras įgijo labai margą spalvinę gamą. Gintaro spalva kinta nuo baltos iki tamsiai rudos, nuo rausvos iki raudonos ir tamsiai raudonos, nuo šviesiai geltonos, gelsvos iki sodrios geltonos atspalvio ir oranžinės. Dėl į sakus patekusių priemaišų jis nusidažė mėlyna, žalia, juoda, ruda spalvomis. Gintaras gali būti skaidrus arba matinis, nepermatomas. Mokslininkai suskaičiuoja apie 250 įvairiausių gintaro spalvų ir atspalvių. <...>

Nuotrauka iš www.shutterstock.com

(3) Gintaras stublina savyje užkonservavęs ir išsaugojęs prieš 37–45 mln. metų egzistavusios smulkiosios faunos ir floros pavyzdžius. Tai gintaro „spąstuose“ amžiams įkliuvę vabzdžiai, medžio atplaišėlės, sporos. Inkliuzai susidarė sakams tekant medžio kamienu ir prie jų prilimpant augalų, vabzdžių bei kitų gyvūnų liekanoms. Ypač gintarą su inkliuzais vertino finikiečiai – už tokį gintarą jie itin dosniai atsilygindavo, net ginklais. Skaidriame gintaro gabale sustingę inkliuzai traukia ne tik prekeivių, pirkėjų, bet ir mokslininkų dėmesį. <...>

(4) Gintaras gali būti įvairių formų ir dydžio. Lašo ar varveklės formos gintaras atsirado sakams išsiliejus į paviršių. Didžiausias gintaro gabalas – 47 cm ilgio ir sveriantis 9,817 kg – saugomas Berlyno gamtotyros muziejuje. Didžiausias Lietuvoje esantis gintaras „Saulės akmuo“ saugomas Palangos gintaro muziejuje, sveria 3,698 kg. Dabar daugiausia gintaro randama pietrytinėje Baltijos jūros pakrantėje. Lietuvoje daugiausia gintaro slūgso Kuršių marių šiaurinėje dalyje. Mokslininkų tvirtinimu, šiuo metu Lietuvoje gintaras gausiausiai išmetamas pajūryje ties Karkle.

(5) <...> Ir šiandien, pasak Vydūno, „gintaras tikrai turįs gaivumu trykštančią gyvenimo jėgą. Jo pradžia vešliuose miškuose, mūsų Tėvynės žemelės tėvynainiuose. Vėliau ant jų užvirtę vandenys ir masės žemių. Bet anojo gyvenimo brangenybės jame

išsaugotos. Ir dabar gintare atspindi ir šviesa, ir džiaugsmas. Iš senovės mūsų Tėvyneje žmonės kėlė gintarą iš jo kapų ir tartum įliejo į jį kai ką iš savojo gyvenimo. Ką jie jautė, su gražiais linkėjimais žymėjo tai gintaro gabalėliuose, vėrė ant šniūrelių ir davė juos savo mylimiems į gyvenimo ar mirties kelionę“.

(6) Gintaras – tai kiekvieno lietuvių kelionė į savo tautos ir savęs tautoje pažinimą bei vertės suvokimą. (Interneto prieiga <http://www.sarmatija.lt/index.php/temu-turinys/53-salia-istorijos/1183-gintaras-ir-lietuva?start=2>.)

3

Užduotys ir klausimai

1. Kokių minčių Jums kilo perskaičius tekstą? Užrašykite.

2. Kartu su mokytoju išsiaiškinkite nežinomų žodžių reikšmes. Sąrašą, jeigu reikia, galite papildyti. Kad būtų lengviau, pasiklausykite, ką apie gintaro susidarymą robotukui pasakoja vaikai. Interneto prieiga <https://www.youtube.com/watch?v=GJBasVUjCR4&t=32s>.

Amuletas –

Ritualas –

Smilkalai –

Etnografinis –

Fauna –

Flora –

Mineralas –

Inkliuzas –

.....

.....

3. Išrašykite 5 svarbiausius dalykus, ką sužinojote iš teksto apie gintarą.

a)

b)

c)

d)

e)

4. Kaip suprantate antrosios pastraipos pirmąjį sakinį? Paašškinkite ir užrašykite.

Brangintinas gintaras ir mums, gyvenantiems XXI amžiuje, kaip mūsų tautos istorinio, etnografinio ir kultūrinio pažinimo šaltinis.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Suglaudinkite tekstą iki 6–7 sakinių.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Kaip Jums atrodo, kokia šio teksto paskirtis. Užrašykite vienu sakiniu.

.....

.....

.....

7. Sugalvokite ir užrašykite teksto pavadinimą.

4

Kūrybinė užduotis

Turbūt esate girdėję sakmių apie tai, kaip susidarė gintaras. Galbūt skaitėte lietuvių poeto Maironio kūrinį *Jūratė ir Kastytis*, kuriame pasakojama, kad Baltijos jūros į krantą išmetami gintaro gabaliukai yra deivės Jūratės sudaužytų gintaro rūmų skeveldros.

Sukurkite savo sakmę apie tai, kaip atsirado gintaras.

SAKMĖ

Pasaulio kūrimo sakmės – tai kūriniai, pasakojantys apie tam tikrų dalykų (gamtos objektų, reiškinių ir pan.) atsiradimą.

Interneto prieiga <http://www.patarles.lt/tautosaka/etiologines-sakmes/>.

Sakmė*Kaip atsirado gintaras*

Handwriting practice area consisting of 20 horizontal dotted lines.